

KÜRESELLEŞMENİN KOLTUK DEYNEĞİ: BÖLGESELLEŞME

GAYE YILMAZ

T.MAI ve Küreselleşme Karşıtı Çalışma Grubu

Kapitalist sistemde üretim, mülkiyet, paylaşım anlamında niteliksel hiçbir değişim olmadığı halde, özellikle son 50 yılda yaşananlar, farklı bazı soruların gündeme gelmesine ve sanki bugünün kapitalizmi, geçmişinkinden çok farklıymış gibi bir zahiri görüntü oluşmasına neden oldu. Sol'un bir bölümü içinde bile "iyi kapitalizm/kötü kapitalizm" tartışmaları, Dünya Bankası ve IMF'nin içinde yetişip ardından da kapitalizmin bu kurumlarına ve küreselleşmenin mevcut gidişatına veryansın eden "ekonomistler" (örnek: J. Stiglitz), Microsoft'un sahibi Bill Gates ile ünlü finans spekülâtörü Soros'un da sistemden şikayet edenler arasında anılmaya başlanması, OECD v.b. yapılar içersinde tartışılmakta olan "Şirket Vatandaşlığı" ya da "Şirketlerin Sosyal Sorumluluğu" gibi gelişmeler bu zahiri görüntünün güçlenmesine ve yaygınlaşmasına yol açan etkenlerin başında geliyor. Yanılsamalara yol açan etkenlerden bir tanesi de küreselleşmeye getirilen, hiçbir sınıfsal ayırım yapılmaksızın salt zengin kuzey ülkelerinin, yoksul güney ülkelerini sömürmesi biçimindeki tanımlamalar. Ancak, sınıfsal bir ayırım yapılmazken zengin kuzey ülkeleri arasında bariz bir ayırım yapıldığı dikkat çekiyor ve batı gruplaması içinde anılan bir bloğun, Avrupa Birliği'nin küreselleşmesi de örnek olarak gösteriliyor.

Kısmen, AB'nin yeterince tanınmaması, kısmense Birliğin ekonomik süreçleri, kendi içindeki hızlı yapılanması ve kapitalizmin küresel bir sistem olarak güçlenmesi adına bizzat AB kurumları tarafından atılan adımların toplumlar tarafından bilinmiyor olması özellikle Birliği çevreleyen ülke halklarının gözünde gerçek olmayan görüntülerin yaratılmasını kolaylaştırıyor.

AB'yi göklere çıkarma yarışı bazen öylesi düzeylere ulaşıyor ki, AB taraftarlarının aslında toplumlardan gizlemesi gereken, AB karşıtları tarafından kendi aleyhlerine kullanılacak bilgilerin bile AB karşıtları tarafından övünülerek anlatıldığına tanık olmak mümkün olabiliyor. Örneğin, 2001 yılında General Motors Şirketinin Avrupa'daki istihdamını %20 oranında daraltacağını açıklaması üzerine, Avrupa İşletme Komitelerinin devreye girişi ve şirketin bu %20'lik işgücü daralması hedefinin bir veya iki fabrika kapatarak değil de AB düzeyindeki bütün GM işyerlerinin her birindeki istihdamın %20 daraltılması konusunda ikna edilmesi yalnızca Avrupa Birliği'ne has bir olay olarak aktarılıyor. Başka bir deyişle Avrupa'daki sistemin de kapitalizm olduğu adeta inkar edilmeye ya da "iyi kapitalizm" biçiminde gösterilmeye çalışılıyor.

Aslında, AB'nin diğer ekonomik bloklardan herhangi bir farkı olup; olmadığını anlamak zor değil; yalnızca birkaç soru sorup, cevaplanabilmesi gerekiyor:

- 1- Yılda iki kez, AB dönem başkanlığını yürüten ülkelerde toplanan AB-Konseji Zirvelerinde (Devlet Başkanları ve Başbakanlar düzeyinde yapılan toplantılar) neler görüşülüyor ve karar altına alınıyor?
- 2- DTÖ nezdinde sürdürülen küresel yatırım ve ticaret müzakerelerinde AB nasıl bir pozisyon alıyor? Talepleri nelerden oluşuyor?
- 3- Türkiye de dahil olmak üzere diğer pek çok ülkeye oranla AB ülkelerinde oldukça yüksek olan sosyal standartların sağlayıcısı ve garantörü AB midir?

Özellikle son dönemde Nice, Göteborg, Brüksel ve Barselona'da toplanan AB Zirveleri sırasında yaşanan protestolar zirvelerin gündemlerine ilişkin onlarca ipucunu barındırıyor. Ancak, AB zirveleri yalnızca birkaç yıldan beri halk protestolarına sahne olan etkinlikler değil kuşkusuz.

ÇEÇEVE1 EKLENECEK

Önemli sonuçlarla ve yoğun protestolarla sonlanan bir diğer AB zirvesi de 2000 yılının Aralık ayında Fransa'nın Nice kentinde yapılan AB-Konseji zirvesiydi. Nice zirvesi sonuçlarını sağlıklı bir analize tabi tutabilmek için zirve öncesi sürece kısaca bir göz atmakta yarar var.

Amsterdam'da 1997'de yapılan zirvede bir türlü mutabakat sağlanamayan ve Nice Zirvesine taşınan en önemli maddeler arasında şunlar bulunuyordu:

- AB Konseyi içindeki oyların dengelenmesi,
- AB Komisyonunun ciddi bir şekilde reforma tabi tutulması,
- Nitelikli oy çokluğu sistemi uygulamasının, AB'nin diğer karar mekanizmalarını da kapsayacak biçimde genişletilmesi ya da başka bir deyişle halihazırda ulusal veto hakkına konu olan 73 farklı alana ilişkin kararların da bundan böyle nitelikli oy çokluğu sistemine göre oylanması,
- AB Parlamentosunun kompozisyonunun her bir üye ülkenin sandalye sayısı yeniden görüşülmek ve maximum sandalye sayısı sabitlenmek üzere yeniden belirlenmesi idi.

1999 yılı Haziran'ında toplanan Köln Zirvesinde ise yukarıda sayılan sorunlara bir yenisi daha eklenmişti:

- Sürecin hızlandırılmasında esnek bir anlayışın benimsenmesi: Örneğin bir grup üye ülkeye belli politik konularda daha yakın planda bir entegrasyon sağlanması için olanak yaratılması. Köln Zirvesinde ayrıca, bir Temel Haklar Şartı taslağı hazırlanması için bir de Sözleşme imzalandı.

Aralık 1999'da toplanan AB-Helsinki Zirvesinde ise bir **"Avrupa Acil Müdahale Gücü"** kurma kararıyla, Avrupa çapında bir askeri güç oluşturma hırsı ilk kez açığa vuruluyordu. Aynı zirvede yıllardan sonra ve ilk kez Türkiye'nin de aday ülkeler listesine alınması kararlaştırıldı. Kısaca, AB'nin tek para birimi Euro'nun 1.1.1999'da aşamalı olarak yürürlüğe konmasından sadece bir yıl sonrasında yapılan Helsinki zirvesi müzakerelerinde, Euro'nun izi çok açık bir şekilde izlenebiliyor ve **Para'nın arkasından, kılıçlar çekiliyordu**. Amaç; Avrupa Ordusunun embriyosunu oluşturacak olan bir "Acil Müdahale Gücü" nün tesis edilmesiydi. Neredeyse yepyeni bir AB anlayışı, genişleme süreci ve siyasi birlik için 5 önemli yıl öngörülüyor ve planlar Maastricht kriterleri ile büyük benzerlikler taşıyordu. Hazırlanan planlara göre: 2000 yılına kadar AB Hükümetinin (Avrupa Komisyonu) reform edilmesi, Ocak 2002 tarihine kadar Euro'nun tedavüle geçirilmesi, 2002 yılı sonunda AB anlaşmaları ve reformlarının ulusal parlamentolarca onaylanması, Aralık 2003 itibarıyla "Acil Müdahale Gücü"nü faaliyetine geçirmesi ve 2004 yılı itibarıyla da ilk sıradaki bir kaç aday ülkenin tam üye statüsünde AB'ye dahil edilmesi öngörülüyordu. Tüm bu hedefler için yeniden yapılandırılmış ve yeni oluşturulmuş kurumlar gerekiyordu. Bunun için AB'nin kararları alacak etkin bir Hükümete, yasalar çıkaracak bir Parlamente'ye ve kontrolü sağlayacak bir de Ordu'ya ihtiyacı vardı ve bu yapılmalıydı.

Anti-kapitalist bir perspektiften bakıldığında ise görünen tablo;

- 1- Doğu Avrupa'yı Rusya'nın etkisinden bağımsız hale getirecek ve bu bölgenin, Avrupa siyasi çemberine ekonomik, sosyal, siyasal ve kurumsal bütünleşme için tam olarak açılmasını sağlayacak bir tarihsel sürecin başlatılması,
- 2- Washington ve Pekin öncülüğündeki kıta devletlerine kafa tutma gücü ve kapasitesine sahip, süper yapıları gerekli kılan, çok kutuplu bir çatışma ve egemenliğin her alanda yeniden tanımlanmasını sağlayacak tartışmaların başlatılması.

AB-Genişleme süreci işte bu bakımdan Avrupa egemen sermayesinin, Sovyetlerin daha önceki etki alanına doğru genişlemesi, kıtanın egemen güçler arasında geçmiştekinden daha farklı bir biçimde yeniden paylaşılması şeklinde değerlendirilmektedir.

Nice 2000 toplantısı, AB'nin en üst karar mekanizmalarına doğrudan müdahale, yönlendirme ve nüfuz etme gücüne sahip Avrupa kökenli egemen sermayenin, hala Avrupa'nın süper yapıları olma konumlarını sürdüren ulus devletlerle, onları by-pass ederek dünya pazarlarına sorunsuz ve engelsiz bir şekilde açılmayı en önemli hedef olarak önüne koymuş olan -doğası itibarıyla süregelen içsel çatışmalarına rağmen - Avrupa dışı sermaye gruplarının da çıkara dayalı desteklerini alan Avrupa sermayesi arasında yaşanan, çelişkilerin en üst düzeye ulaştığı bir dönemdir. Bu nedenle, Nice'deki müzakerelerde 15 üye devlet arasında hem ortak çıkarlar hem karşılıklı çatışmalar gündeme gelmiştir.

Üye devletlerin üzerinde anlaşma sağladıkları ve ulusal parlamentoların onayından sonra AB anayasasının (Treaty) parçası haline gelecek olan önemli konular şunlardır:

AB-Konseyindeki oyların dengelenmesi :

AB konseyi, 15 üye devletin Başkanları ile Hükümet Başkanları ve Bakanlarından oluşan, Avrupa Birliğinin en yetkili yönetim kurullarından bir tanesidir. Konseyin Nice zirvesi öncesindeki oy dağılımı şöyledi : İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'dan oluşan 4 en büyük devletin her biri 10 oy hakkına sahip. Oyların kalan kısmı ise, İspanya 8; Hollanda, Yunanistan, Belçika ve Portekiz 5'er; İsveç, Avusturya 4'er; Danimarka, Finlandiya ve İrlanda 3'er ve Luxemburg 2 olmak üzere geri kalan 11 devlet arasında paylaşılıyor. Ancak bu oy dağılımında, 4 büyük devlet toplam Birlik nüfusunun %68.7 sini barındırmasına rağmen oyların sadece %46'sına sahip. Bir düzine kadar yeni devletin de AB'ye tam üye olması sonrasında bu durum küçük ülkelerin daha da avantajlı bir konuma gelmesine yol açacağı endişesiyle, yönetici güçler aslında işleri daha da ağırlaştırıp, hantallaştıracak bir yenilik arayışına girdiler.

Bu konuda sıkça kullanılan "yeni bir denge" kavramı aslında; oyların her bir ülkenin nüfusuna oranlı bir şekilde dağıtılmasından başka bir şey değil. Bu tartışmalar sırasında Fransa Başkanlığı, 4 büyüklerin oy sayısının üç katına çıkarılmasını ve diğer küçük ülkelerin oy sayısının da iki katına çıkarılması dolayısıyla oy dengesinin büyükler lehine değişmesini öngören bir öneriyle toplantıya geldi. Buna karşın Almanya da en fazla nüfusun kendisinde (82 milyon) olduğunun ve bu nedenle Almanya'nın tüm diğer üyelerden daha fazla oy hakkına sahip olması gerektiğinin kabul edilmesi için diretti. Fransa, bu öneriye AB'nin köşe taşının Franco-Germen eşitliğine endeksli olduğunu ve bu eşitlik dengesinin bozulması halinde AB'de tüm taşların yerinden oynayacağını ileri sürerek karşı çıktı. Uzun tartışmalar sonrasında mevcut duruma oldukça yakın bir temsil mekanizması üzerinde anlaşma sağlandı: Yeni durum özellikle oylarını 3 katına çıkaran İspanya ile, konumu İspanya'ya çok benzer olan ve İspanya ile eşit oy hakkını elde eden Polonya lehine bir tabloyu ortaya çıkardı. Bu gelişmeler sırasında İspanya, Fransa tarafından desteklenirken; Polonya da Almanya'nın desteğini aldı. Dört büyükler ise oylarını 3 katından 1 eksiğine kadar arttırma olanağı bulurken; küçük ülkelerin oyları iki kattan biraz daha yüksek oylar düzeyinde sabitlendi. Belçika, Hollanda'nın oyunun daha yüksek olduğunun kabul görmesiyle birlikte göreceli daha geri plana düşmekten dolayı ciddi bir hayal kırıklığına uğradı. **Diğer yandan, Birliğe gelecekte tam üye olacak devletlerin, nüfusu aynı olan eski üyelerden daha az oy hakkına sahip olması yönündeki ilkesel karar da zirvede kabul gördü.** Başka bir deyişle, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu aday ülkelerden ilk sırada tam üye olacak dört tanesi dışında kalanların Konsey içindeki oy hakları, mevcut üyelerin oy haklarından daha sınırlı olacak. Oylamaya ilişkin olarak alınan bu kararların 2005 yılından sonra uygulamaya konması gerekiyor. Bu oy oranları, nitelikli oy çokluğu sistemiyle oylama yapılacak kararların alınmasında çok önemli bir rol oynayacak. Halihazırda oy çokluğunun sabitlendiği oran, toplam oyların %71'i ya da 62 oy: sonuç olarak iki büyük ülke, yanına İspanya veya iki küçük ülkeyi aldığı anda herhangi bir kararı bloke edebiliyor. 2005 yılından itibaren nitelikli oy çokluğu sistemiyle bu oran %73.4'e ya da 91 oya yükselecek. Diğer deyişle ancak üç büyük ülke yanına bir küçük ülkeyi aldığı anda bir kararı bloke edebilecek. Her ne kadar kararların bloke edilmesinin önceki sisteme oranla daha zor olup; olmayacağını şimdiden söylemek zor olsa da, yine de görünen tabloya bakılacak olursa AB'de kararların görece daha kolay ve süratle alınacağını belirtmek pek de kehanet sayılmaz. Konsey gündemine getirilen konular genellikle AB sermayesinin çıkarları doğrultusunda olduğu için, bundan sonra sermaye yanlısı kararların bloke edilmesinin daha da güçleştiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

Nice zirvesi sonuçlarına göre karar almada uygulanacak bir diğer kriter de bir kararın devletlerin sayısal çoğunluğu tarafından kabul edilmesi. Bu kriter, küçük ülkelere nüfuzlarını biraz olsun artırabilme olanağı sağlayacak. Ayrıca eklenen yeni bir karara göre, herhangi bir üye devlet, bir kararnameyle sağlanan nitelikli oy çokluğunun, toplam AB nüfusunun en az %62'sini temsil ettiğinin de doğrulanmasını talep edebilecek. Bu durumda, 12 yeni üye Birliğe eklendiğinde üç büyük ülkenin oyu, kararı sadece oylarıyla bloke etmeye yetmezken; Almanya da dahil olmak üzere bu üç büyük ülke yukarıdaki ilave maddeyi kullanarak kararı bloke edebilecek.

- Oyların yeniden dengelenmesi yöntemi yetkileri açısından zaten zayıf konumda olan Avrupa Parlamentosu için de uygulanacak ve neredeyse bütün ülkelerin Parlamentodaki sandalye sayıları azaltılacak. Böylece Birliğe yeni üye olan yeni devletlerin parlamenterleri için yer açılmış olacak. Sadece Almanya, Parlamentodaki toplam 732 sandalyenin 99'unu muhafaza edebilecek.

- Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesinde büyüklerin oy hakkı her biri için 24 ile sınırlı tutulurken, bu iki komitede küçük ülkelerin oy hakları göreceli olarak daha fazla olacak.

Nitelikli Oy Çokluğu (QMV) meselesi !!!

Nice zirvesinin fırtınalara neden olan en önemli kararlarından biri de, şimdiye kadar oy birliği ile karar altına alınan konuların çoğunda bundan sonra nitelikli oy çokluğu (QMV-Qualified Majority Voting) sistemiyle tıkanıklıkların aşılmasına yönelik karar oldu. Avrupa Komisyonu şimdiye kadar oy birliği ile karar alınan 73 konudan 40'ında QMV yöntemiyle karar alınmasını önerdi ve 29 konu üzerinde anlaşmaya varıldı. Bu 29 konu içerisinde en önemli olanlar ise ;

- Telekomünikasyon ve finans gibi hizmetlerin ticareti,
- AB kurulları ile ilgili atamalar, (AB Komisyonu başkanlık makamı da dahil)
- Avrupa Adalet Mahkemesi ile ilgili düzenlemeler,
- Geri kalmış bölgeler için tahsis edilecek "bütünleşme fonları".

Ancak bu 29 alanda sağlanan genişleme belli ülkelerin özel istisnalar kapsamına da yol açacak.

- Hizmet ticareti alanında Fransa; kültür, görsel-işitsel alanlar, eğitim ve sağlık konularında ulusal veto hakkını kullanmaya devam edebilecek. Alman Der Spiegel dergisi, bu muafiyetin söz konusu alanlara ilişkin tüm WTO maddeleri için uygulanmak zorunda olunacağını ve bu durumun A.Komisyonunun WTO-Hizmet Ticareti müzakerelerindeki pazarlık gücünü sınırlayacağını belirtiyor. (Aslında Türkiye-Hindistan arasındaki tekstil uyuşmazlığı ve AB-Amerika arasındaki hormonlu et uyumsuzluklarında WTO tahkim mekanizmasının nasıl devreye girdiği ve AB hukukunun nasıl ezildiği hatırlanacak olursa Fransa veya diğer ülkelerin Nice zirvesinde kazandığı ayrıcalıklı konumun önümüzdeki süreçte bu ülke halklarına pek bir fayda sağlamayacağı da görülecektir. Dolayısıyla bu tip istisnalar olsa olsa tepkili halkların belli oranda ve kısa bir süre için yatıştırılmasında kullanılabilir.)

- Danimarka ve Yunanistan deniz taşımacılığı alanında da nitelikli oy çokluğuna baş vurulması hakkını elde edecek.
- **İspanya, bütünleşme fonlarına ilişkin kararlarda uygulanacak QMV'yi yalnızca 2006 yılı için kabul edecek ve bundan sonra 2013 yılına kadar oy birliği ile karar almak ve veto hakkını elinde tutmak suretiyle hem aldığı fonların kesilmesine engel olmuş hem de daha yoksul ülkelere verilebilecek fonlar için veto etme hakkını korumuş olacak.**
- **Almanya, QMV'nin sadece kuralların uygulanmasına ilişkin kararlarda uygulanması hakkına sahip olacak.**
- **İngiltere, vergi ve sosyal güvenlik konularının her hangi bir şekilde genişletilmesi talebine karşı blokaj koyabilecek. (Göçmen işçilerin sınır aşırı mobilizasyonu da dahil)**
- **Almanya, profesyonel işçilerin ve uzmanların serbest dolaşımının bu madde kapsamına alınmasını bloke edebilecek.**

Avrupa Komisyonunun reform edilmesi !!!

İspanya da dahil olmak üzere büyük ülkelerin Nice zirvesi öncesinde A.Komisyonunda 2'şer komisyoner bulundurma hakkı vardı, küçük ülkelerin her biri için de 1 komisyoner atanabildiği için toplam komisyoner sayısı 20 ile sınırlı bulunuyordu. Nice zirvesinde; 12 veya daha fazla yeni üye ülkenin eklenmesiyle birlikte Komisyonun çalışmasının etkinliğini kaybedeceği endişesi ile üye sayısı 27'ye ulaştığında büyük ülkelerin 1'er komisyonerlerinden vazgeçmelerine karar verildi. Komisyon Başkanı QMV yöntemi ile atanacak ve Başkan, her bir komisyoneri kovma hakkına sahip olacak.

Genişletilmiş İş Birliği !!!

Halihazırda, eğer bir grup AB üyesi ülke bir araya gelerek aralarında bir çeşit işbirliği oluşturmak isterse bu işbirliği projesine katılmak istemeyen diğer üye ülkelerin oy birliği ile izin vermeleri gerekiyor (Örneğin sınır kontrolleri için getirilen Schengen uygulaması bu tip bir mekanizmayla uygulanmaktadır). Nice zirvesi kararlarına göre gelecekte en az 8 üye ülke tarafından üzerinde mutabık kalınmış olan bir kararın - başka bir AB ülkesine zarar vermediği sürece- hayata geçirilmesi için sadece A.Konseynde QMV yöntemiyle bir oylama yapılması gerekiyor. Böylece AB genişleme sürecinde belli ülkelerle özellikle ekonomik bağlarını güçlendirmekte çıkarları olduğunu gören AB ülkelerine (sermayeleri) önemli bir yol açılmış oluyor. Fakat İngiltere, askeri işbirliğini bu kararın dışında tutma hakkını elinde bulunduracak

Zirvede alınan diğer bazı kararlar ise şöyleydi:

- İtalya ve İngiltere tarafından destek gören bir Almanya önerisinde, 2004 yılında yeni bir Hükümetler arası Konferans toplanması ve bu konferansta AB, ulus devletler ve bölgeler arasındaki yetki dağılımının açık ve net bir şekilde belirlenmesi isteniyordu. Öneri kabul edildi.
- **Temel Haklar Şartı onaylandı fakat şimdilik yürürlüğe konmamak koşulu ile,**
- Her an toplanabilir 60.000 kişilik, rezervlerle birlikte 200.000 kişilik ordusuyla **"Hızlı Müdahale Gücü" onaylandı ve İngiltere bu Gücün NATO'dan bağımsız operasyon düzenleyebileceğini belirten cümlelerin metinden çıkarılmasını sağladı.** İngiltere'nin NATO ile ilişkisi ve yakınlık derecesi ile önerisinin bu ilişkiyle alakası hala tartışmaya açık bir biçimde ortada duruyor.
- **Şubat 2000'de yapılan Lizbon zirvesinde tanımlanan Avrupa Sosyal Gündemi onaylandı. Gündemin amacı; Avrupa Sosyal Modelinin reklamının yapılması ve kamu oyununun bunun Amerikan Modeli ile bir benzerliğinin olmadığına inandırılması Avrupa Sosyal Modeli içinde bilgi toplumu, özgür girişimcilik, istihdam, eğitim gibi ulvi amaçların yanı sıra sosyal güvenliğin kısıtlanması ve dolayısıyla "sürdürülebilirliği" ve tek Pazar hedefinin tamamlanması gibi aslında hiç de sosyal olmayan hedefleri de barındırıyor.**
- **Kamu hizmetleri ve kamu satın almaları, enerji, ulaşım ve tüm sınır ötesi hizmetler 2004 yılına kadar serbest ticarete açılacak.**
- **Hisse senetleri de dahil olmak koşuluyla tüm finansal hizmetler 2005 yılına kadar serbest piyasa ekonomisine açılacak.**
- **30 yıl tartışıldıktan sonra Avrupa Şirket Tüzüğü konusunda nihayet anlaşmaya varıldı. Bir Avrupa Şirketi seçtiği bir ülkede iş kurmak istediği taktirde, kendi işçi temsilcileriyle bir sözleşme imzalamak zorunda olacak.** Şimdiye kadar bu konunun sürüncemede bırakılmasının en önemli nedeni Almanya'da uygulanan, işçi temsilcilerinin şirket denetim kurullarında görev yaptıkları sistemdi. İngiltere'de İşçi Partisi başa geçtikten sonra İspanya tek muhalif olarak kaldı. **Nice'de varılan anlaşmaya göre ülkeler bu maddeyi uygulama konusunda tercih kullanabilecekler.**

Amsterdam ve Nice Zirvelerinden aktarılan bu pasajlar, yazının başında açılan üç sorudan birincisini yanıtlamaya yeterli olacaktır. İkinci soruya, yani AB kurumlarının dünya ticaret ve yatırım müzakerelerindeki tavrı ve taleplerine gelince:

Kasım-Aralık 1999 Seattle DTÖ-3. Bakanlar Konferansı sürecinde, konferansın açılış tarihi olan 30 Kasım'dan 1 gün önce, 29 Kasım 1999'da küreselleşme karşıtlarının elektronik haberleşme adreslerine düşen bir e-posta büyük bir şok yaratmış ve aynı haber, konferansın dünya sermayesi açısından ciddi bir başarısızlıkla sonuçlanmasında önemli bir rol oynamıştı. 29 Kasım'da ulaşan mesaj ekinde gelen taslak deklarasyonun altındaki imzalar Avrupa Birliği, Japonya, Türkiye, Macaristan, G.Kore ve İsviçre'ye aitti. Bir konferans kapanış deklarasyonu biçiminde kaleme alınmış olan deklarasyondaki kararlar ile Çok Taraflı Yatırım Anlaşması arasında fazlaca bir farkın olmadığı hemen dikkat çekiyordu ve amaç, imza sahibi ülkeler dışında kalan 100'ü aşkın DTÖ üyesinin bu metin üzerinde mutabık kalmasını sağlamaktı. Fakat yapılan hesaplar tutmadı. Toplantı merkezi dışında günlerce devam eden yoğun ve kitlesel protestoların yanı sıra, bazı blok ve ülkelerin diğer üyeleri dışlayan çalışmalar yaptığını ortaya koyan bu deklarasyon AB ülkeleri içinde de büyük fırtınaların kopmasına neden oldu. Hiçbir AB devleti deklarasyona sahip çıkmadığı gibi, kendi kamuoylarını ikna edebilmek için A.Komisyonuna çatmayı ve "Bizim onayımız olmadan böyle bir şeyi Komisyon nasıl yapabilir" demeyi ihmal etmedi. Bu soruna derhal bir çare bulunması gerekiyor ve Avrupa sermayesinin dünya ekonomisindeki çıkarlarının tek bir ağızdan temsil edilmesini sağlamak kaçınılmaz görünüyordu. Seattle'dan 1

yıl sonra toplanan Nice zirvesinde bu temsil sorunu da aşılmış, A.Konseyi ve Komisyona temsil yetkisi tanınmıştı. AB-Komisyonu Ticaret Komisyoneri bu yetkinin ne anlama geldiğini şu sözlerle açıklıyor:

"Kimilerine göre AB ve ABD olmadan, Dünya Ticaret Örgütü bir tek adım bile atamaz. Bu sözler GATT süreci için doğru olabilir, fakat son birkaç yıldan beri bu görüşleri haklı çıkaracak her hangi bir durumun yaşanmadığını biliyorum. Küreselleşmenin pek çok olumsuz etkisi olabilir, fakat en önemli olumlu etkilerinin başında , bizlere, küresel yönetim mekanizmasının ve daha fazla kutuplu bir dünyayı var etmenin önemini öğretmiş olmasıdır. AB ise, bu çok taraflı ticaret sisteminin içinde olmayı tercih etmektedir. AB'nin içindeki karar alma süreçleri ve özellikle 80'li yılların başında yaşanan sıkıntıları neyse ki ben bugün yaşamıyorum. 20 yıl öncesinde tüm AB devletlerini belli kararlara ikna etmek bazen aylarca sürebiliyordu. Oysa bugün, örneğin Doha Raunduna giderken bütün AB devletleri bana ve Konseye müzakere yetkisi verdiler ve şunu rahatlıkla ifade edebilirim ki tüm AB hükümetleri ticaretin hızlı liberalizasyonu konusunda A.Komisyonu ile aynı görüşleri paylaşıyor. Bu anlamda, Doha'da başlattığımız yeni ticaret raundunun ilk planlandığı gibi üç yıl içinde bitirilmesi AB'nin öncelikler listesinin birinci maddesini oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği'nin küresel yatırım ve ticaret müzakerelerindeki tavrının anlaşılmasına yardımcı olacak bir diğer örnek de GATS-Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasının Ocak-2000'de başlayan yeni görüşmelerinde Avrupa Komisyonunca takınılan son derece agresif tavidir. DTÖ üyesi ülkeleri birinci ve ikinci olarak ayıran A.Komisyonu, her bir gruba mensup olan ülkelere piyasa ekonomisine açmalarını istedikleri sektörleri uzun listeler halinde sıralamış ve bu listeleri adeta bir tehdit aracı gibi kullanacağını açıkça ortaya koymuştur. AB'nin, şimdilik, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 29 ülkeden kapitalistleşirmesini talep ettiği sektörler arasında :

Hukuk, muhasebe, denetim ve danışmanlık hizmetleri, vergi hizmetleri, mimarlık, mühendislik, entegre mühendislik, şehir plancılığı, bilgisayar ve ilişkili tüm diğer alt sektörler, araştırma ve geliştirme hizmetleri, yönetim danışmanlığı, teknik düzeydeki test ve analizler, surveyanlık da dahil olmak koşuluyla teknik danışmanlık hizmetleri, toplantı düzenleme ve yabancı dil çeviri hizmetleri, tüm iletişim ve telekomünikasyon hizmetleri, posta hizmetleri, sivil mühendislik, montaj işleri, bakım ve sonlandırma çalışmaları, enerji keşif hizmetler, enerjiyle bağlantılı inşaat yapımı, bakım ve onarım hizmetleri, enerji depolama ve enerji arzı (toptan, perakende ya da aracı broker'lar üzerinden) hizmetleri, deniz-hava-kara ve tren yolu ulaşımı ve tamir-bakım da dahil olmak üzere bağlantılı tüm yan sektörleri, içme suyu, atık su, çevreyle ilgili hizmetler, tüm finans alanlarında piyasalara serbestçe giriş ve çıkış, finans alanında hisse senedi sahiplerine uygulanan lisans kısıtlamalarının kaldırılması, turizm ve bağlantılı tüm diğer yan sektörler

bulunmaktadır. Belirlenen 29 ülkeden biri olan Yeni Zelanda Hükümeti'nin bu listelerle ilgili ilk tepkisi Y.Z Ticaret Bakanı Jim Suttan'dan gelmiş ve Bakan "AB, hayal kuruyor. Böyle bir listeye olsa olsa gülünür" diyerek şaşkınlığını dile getirmiştir. Ancak, AB'nin böyle bir liste göndermesinden asıl çıkarılması gereken sonuç, Birliğin kendisinin de oldukça fazla sayıda sektörünü piyasa ekonomisine açacağı olmalıdır. Eğitim, sağlık ve içme suyu konularında Birlik düzeyinde bugüne kadar atılan bazı adımlar, AB'nin GATS konusunda neden bu denli ıstahlı olduğunu ve taleplerini kabul ettirebildiği ölçüde, bunun karşılığında hiçbir "fedakarlıktan" kaçınmayacağını ortaya koymaktadır. Ve, bugün kıta Avrupa'sında yaşanan okul işgalleri, kitlesel öğrenci protestoları, yine bu mevcut eğilimler dolayısıyla ivme kazanmış durumdadır.

Aslında tek başına AB Genişleme süreci bile, Avrupa Birliği'nin küresel ticaret ve yatırım müzakerelerindeki konumunu anlamaya yeterlidir. Zira, AB'nin üyelik yolundaki aday ülkelere yerine getirmelerini talep ettiği ön-koşullarla, IMF'nin yapısal ayarlama ve stand-by anlaşmasının koşulları ya da Dünya Ticaret Örgütü anlaşmaları arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Hem DTÖ ve hem de AB tarafından uyum yasaları çıkarılması istenen anlaşmalarla ilgili bu tespitimizi somutlaştırmak için verilebilecek örnekler arasında: Hükümet Satın Almaları Anlaşması (Government Procurement); Tarımda Liberalizasyon, Hizmetlerde Liberalizasyon talepleri bulunmaktadır. Başka bir deyişle, bölgesel blokların en önemli misyonu küresel ve çok taraflı anlaşmaların taraflarca daha süratli kabul edilmesini kolaylaştırmaktır. Örneğin, Türkiye toplumu, aynı talepler DTÖ veya IMF'den geldiğinde büyük bir tepki gösterirken, talepleri ileten AB kurumları olduğunda

"AB'ye üye olmak zorundayız. Bu bir daha bulunmayacak bir fırsat, tepemeyiz ve bunun için her türlü fedakarlığı yapmaya değer" biçiminde tepki vermekte ve Türkiye bu "fedakarlıkları" AB için yaptıktan sonra -bir örnek oluşması bakımından-, DTÖ için yapmak iyice kolaylaşmakta, Hazine yetkililerinin DTÖ uyum yasalarını meşrulaştırması için iyi bir argüman teşkil etmektedir.

Yazının en başındaki üç sorudan sonuncusuna, AB ülkelerindeki sosyal standartların sağlayıcısı ve garantörünün AB olup; olmadığına gelince: Ne yazık ki bu sorunun yanıtı, AB işçi sınıfının önemli bir çoğunluğu tarafından bile "evet, AB'dir" şeklinde verilmektedir. Birliğin bu illüzyonu nasıl yarattığının yanıtı ise en fazla Avrupa Sendikal hareketi içinde aranmalıdır.

Diğer yandan, Avrupa Solu, Birliğin miladı olarak 1992 Maastricht anlaşmasını göstermekte ve AB işçi sınıfının kazanımlarının, -Sovyetler ve Doğu Blok'unda sosyalist sistemin varlığı karşısında zaten taviz vermek zorunda kalan- Avrupa sermayesine karşı verilen işçi sınıfı mücadelesine bağlı olduğu tespitini yapmaktadır. Dünya İstihdam Raporu verilerine bakıldığında bu tespitin ilk bölümünün, yani Maastricht'in AB işçi sınıfı için bir milat olarak alınması gerekliliğinin haklılığı bir kez daha görülmektedir. Bu anlamda, Birliğin en büyük 4 ülkesinden biri olan İtalya'da Maastricht anlaşmasından bir önceki yıl (1991) %6.9 olan işsizlik oranının, anlaşmadan yalnızca bir yıl sonra 1993 yılında %10.2'ye; 1994'te %11.3'e; 1995 ve 1996'da %12'ye, 1997 ve 1998'de %12.3'e yükselmiş olması ve yine İtalya'da 1985-1995 döneminde sendikalaşma düzeylerinin de %7.4 oranında gerilemiş olması, Birlik ülkelerinde sendikal örgütlülük düzeylerinin 1985-1995 döneminde Yunanistan'da %33.8, Portekiz'de %50.2, İngiltere'de %27.7, Fransa'da %37.2, Avusturya'da %19.2 oranında gerilemiş olması AB'nin -diğer ekonomik bloklardan hiç te farklı olmayan- neo-liberal politikalarının hangi sınıfı hedef aldığını açıkça göstermektedir.

AB'nin, Avrupa işçi sınıfının hak ve kazanımlarının garantörü olamayacağı en temel kanıtı ise küresel düzeydeki müzakereler ve imzalanmakta olan çeşitli anlaşmalardır. Bunlardan, örneğin GATS-Hizmet Ticareti Genel Anlaşması bütün kamu hizmetlerinin ticarileştirilmesini amaçlamakta ve anlaşmanın sürekli olarak yapılanmaya açık (built-in) dizaynı dolayısıyla AB dahil hiç bir ülke veya ekonomik bloğun, bugün var olan sosyal ve ekonomik kazanımlarının yarın da var olacağı gibi bir garantisi bulunmamaktadır. Bu bağlamda AB, söz konusu hakların garantörü olmadığı gibi tam tersi bu hakların yok edilmesi konusunda bir garantör gibi davranmaktadır. Diğer yandan, Avrupa Birliği'nde mevcut sosyal standartların serbest ticaret önünde engel oluşturduğu ileri sürülen DTÖ-Tahkim davalarında, Birlik kurumları örneğin "Bu standartlar, bizim sistemimizi dünyanın diğer ülkelerindeki sistemlerden ayırdeden ve vazgeçemeyeceğimiz iç düzenlemelerdir" gibi bir savunma yapmamaktadırlar. Çünkü, her ne kadar AB en güçlü ekonomik blokların başında da gelse, bugün kapitalist yönetim mekanizmasının "efendisi" AB kurumlarının da içinde yer aldığı Dünya Ticaret Örgütü'dür.

Fakat üzerinde durulması gereken bir nokta da, kapitalist sistemin genişleme sürecinde işçilerin bir sınıf olarak hak ve kazanımları gerilerken, sınıf içinde yapay bir şekilde yaratılan işçi aristokrasilerinin çıkarlarında belli artışların olmasıdır. Örneğin, Portekiz ve Yunanistan gibi Birliğin üvey evlatları konumunda olan ülkelerde bile, işçi sınıfının belli grupçuklarının gelir ve refah düzeylerinin arttığı gerçeği yok sayılamaz. Bu refah artışının bedeli, her zaman diğer Birlik ülkelerinde işsizleşen ya da örgütsüzleştirilen işçi yığınları tarafından ödenmektedir. Yeni aday ülkeler, tam üye konumuna geldiklerinde bedel ödeme sırası, Portekiz ve Yunanlı işçi aristokrasilerine de gelecektir kuşkusuz.

Avrupa Birliği, DTÖ, IMF veya diğer kapitalist kurumlarla ilgili tartışmalarda sıkça karşı karşıya kalınan bir durum da, bu kurumlara karşı geliştirilen muhalefetin sistemle ilişkilendirilmeksizin yalnızca kurumun varlığı ile sınırlı tutulması ve sonuçta, kurum ile sistemin özdeş hale getirilmesi tehlikesidir. Örneğin, yalnızca "IMF'ye, DTÖ'ne, AB'ye Hayır" biçimindeki söylemler, bir yandan kapitalizmi çekilmez bir sistem haline getiren tek şeyin bu kurumlar olduğunu iddia etmek ve diğer yandan da bu kurumların olmadığı bir kapitalizmi övmekle aynı anlama gelme tehlikesini barındırmaktadır. Özellikle ülkemizde son dönemde daha da alevlenen AB tartışması, bu çelişkiye verilebilecek iyi bir örnektir. Geniş bir grup "AB'ye hayır" derken, bu grubun içinde yalnızca Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkanların da yer aldığı unutulmamalıdır. Sorun kapitalizmin kendisidir. Ve bu sistem, AB, DTÖ veya Mc Donalds' olmadan da var olabilir. Başka bir deyişle, Türkiye'nin AB'ye üye olup, olmaması ülkemiz işçi sınıfının dar bir ikilem içine sıkışarak, taraf olmak zorunda olduğu bir mesele

değildir.

2 Ekim 1997 sabahı, bir grup gösterici Amsterdam'ın merkezindeki kraliyet sarayı önünde toplanmış, bir protesto eylemi yapıyorlardı. Onlar, tek tek limousinlerinden inerek binaya giren Avrupa Devletlerinin Başkanlarına "Euro" karşıtı sloganlar atarken, sarayın iç salonlarından birinde AB'nin yeni bir anlaşmasının imza töreni için hazırlıklar yapılmaktaydı. Aynı dakikalarda orijinal imzalı Amsterdam Anlaşmasını taşıyan zırhlı bir araç şehrin ana caddelerini - bu değerli kargosu ile birlikte- aşarak kraliyet sarayına ulaşmaya çalışıyordu. Gerek UNICE ve gerekse ERT Maastricht anlaşmasını revize ettirerek Avrupa Birliğinin güç ve yetkilerini genişletme kararlılığında idiler. Haziran 1997'de Amsterdam'da yapılan AB zirvesi ile son bulan 15 aylık hükümetler arası konferans döneminde her iki sermaye grubunun lobi grupları, adına faaliyet gösterdikleri zümrenin çıkarlarını korumak ve geliştirmek için büyük bir çaba harcayarak en üst karar mekanizmalarına girmek dahil tüm ayrıcalıklarını kullandılar ve Avrupa sermayesi için önemli avantajlar elde ettiler bu süreçte. Anlaşmanın ikinci hedefi ise Birliğin Orta Doğu ve Avrupa'ya doğru genişletilmesi ve Ekonomik Parasal Birliğin uygulama takviminin resmiyete kavuşturulmasıydı. Bu revizyonlar sırasında en önemli olan ise çevre ve emek gibi toplumsal tavizlerle rekabete zarar verebilecek hükümlere engel olabilmektir. Maastricht sürecinde yaşanan kamuoyu tepkilerini hafifletmek amacıyla nispeten daha yumuşak bir dilin benimsendiği Amsterdam Anlaşması tüm bu çabalara rağmen yeni bir sermaye anlaşması kimliğini yine de muhafaza etti. Haziran ayında (1997) yapılan Amsterdam Zirvesi sırasında elli bin'i aşkın gösterici, kent sokaklarında işsizlik, yoksulluk, sosyal dışlanma ve halkların sürecin dışında tutulmasını protesto ediyordu. Mesajları son derece netti: Avrupa'daki 20 milyon işsiz ve 50 milyonu aşkın yoksulun durumunu duyuruyor ve bu duruma isyan ediyorlardı. Fakat, AB Liderleri kulaklarını bu gerçekliklere tıkayarak, Hollanda polisinin sert yardımıyla sokakları göstericilerden temizleterek büyük bir soğukkanlılık içerisinde zirvelerini yaptılar. Zirve, Milli Hollanda Bankasının kaleye benzeyen Genel Merkezinde yapılmış gibi çok sıkı bir polis kordonu gerisinde gerçekleştirilebildi. Yıllarca, Avrupa Birliği'nin, Avrupa kıtasını sosyal ve ekolojik bir kıtaya dönüştüreceği umuduyla yaşayan sivil toplum kuruluşları her adımda hayal kırıklığına uğratılmıştı. Saatler süren gergin bekleyişin ardından basın açıklaması yapan Danimarka Başbakanı Wim Kok, demokrasi, istihdam ve çevre gibi konularda ilerleme ve başarı kaydedildiğini söyleyince yüreklere su serpilmişti, fakat Anlaşma mercek altına yatırılınca hayal kırıklıklarına yenileri eklendi. İmzalanan bu yeni anlaşmaya göre AB, Maastricht'te belirlenen çizgilerin dışına çıkamayacak, kamu harcamalarında -şirketlerin talebine uygun olarak- daha fazla kesintiye gidilecek, kuralsızlaştırma, özelleştirme ve devlet bütçelerinden yapılan alt yapı yatırımları hızlandırılacaktı.

Kaynak: Europe Inc. By Balanya Belen, Doherty, Hoedeman, Ma'anit and Wessellius